

ALTRUISTIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

O'tajonova Maftuna Sultonmurodovna,

Qo'qonDU o'qituvchisi p.f.f.d (Phd).

Zokirov Mirzaraxim Abdualiyevich,

Qo'qon davlat universiteti pedagogika kafedrasida o'qituvchisi (PhD).

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v18iC.1713>

MAQOLA HAQIDA/ О СТАТЬЕ

Qabul qilindi: 16-iyun 2026-yil

Tasdiqlandi: 18-iyun 2026-yil

Jurnal soni: 18-C

Maqola raqami: 3

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

altruistik kompetensiya, interfaol metodlar, empatiya, insonparvarlik, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat, prosotsial xulq-atvor, kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ kompetensiya, jamoaviy faoliyat, rolli o'yin, debat, case study, ijtimoiy-emotsional ta'lim, pedagogik texnologiyalar, bag'rikenglik

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

Mazkur tadqiqotda altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy maqsadi interfaol metodlarning o'quvchilarda empatiya, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va insonparvarlik kabi altruistik sifatlarni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini aniqlashdan iborat bo'ldi. Tadqiqot davomida kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va hamkorlik pedagogikasi metodologik asos sifatida qo'llanildi. Empirik tadqiqotlarda kuzatish, savolnoma, suhbat, diagnostik test va pedagogik tajriba metodlaridan foydalanildi. Tajriba-sinov ishlari umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilari ishtirokida tashkil etilib, tajriba va nazorat guruhlari faoliyati o'zaro taqqoslandi. Tadqiqot natijalari interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning altruistik kompetensiyasini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatdi. Ayniqsa, "Rolli o'yin", "Case study", "Debat" va guruhli loyiha metodlari o'quvchilarda empatiya, o'zaro yordam, bag'rikenglik va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Tadqiqot yakunida interfaol metodlarni ta'lim jarayoniga tizimli joriy etish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab berildi.

ABOUT THE PAPER

Accepted: 16 June 2026

Approved: 18 June 2026

Volume: 18-C

Paper number: 3

KEYWORDS

altruistic competence, interactive methods, empathy, humanism, cooperation, social responsibility, prosocial behavior, competency-based approach, communicative competence, collaborative activity, role play, debate, case study, social-emotional learning, pedagogical technologies, tolerance

ANNOTATION

This study scientifically and practically analyzes the effectiveness of using interactive methods in the development of altruistic competence. The main purpose of the research was to identify the pedagogical possibilities of interactive methods in developing altruistic qualities among students, such as empathy, cooperation, social responsibility, and humanism. During the research process, the competency-based approach, learner-centered education, and collaborative pedagogy were applied as methodological foundations. In the empirical research, observation, questionnaires, interviews, diagnostic tests, and pedagogical experiment methods were used. Experimental research activities were organized with the participation of secondary school students, and the activities of the experimental and control groups were comparatively analyzed. The results of the study showed that lessons organized on the basis of interactive methods significantly improved students' altruistic competence. In particular, "Role Play," "Case Study," "Debate," and group project methods were found to be effective tools for developing empathy, mutual assistance, tolerance, and teamwork skills among students. At the conclusion of the research, it was substantiated that the systematic implementation of interactive methods in the educational process contributes to the development of students' moral, social, and communicative competencies.

Kirish. Bugungi globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi sharoitida yosh avlodni ma'naviy barkamol, insonparvar va ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalash ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylandi. Zamonaviy jamiyat nafaqat chuqur bilimga ega, balki boshqalarga yordam bera oladigan, hamkorlikka tayyor, bag'rikeng va mas'uliyatli insonlarni talab qilmoqda[1]. Shu nuqtai nazardan, o'quvchilarda altruistik kompetensiyani rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Altruistik kompetensiya shaxsning boshqalarga beg'araz yordam berishga tayyorligi, hamkorlik qilish, ijtimoiy mas'uliyatni his etish, insonparvarlik va empatiya kabi fazilatlarini namoyon eta olish qobiliyatini anglatadi. Mazkur kompetensiya o'quvchilarning nafaqat ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga, balki ularning jamoada ishlash, kommunikativ munosabatlarni o'rnatish va sog'lom ijtimoiy muhit yaratish ko'nikmalariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, yoshlar orasida individualizm, befarqlik va ijtimoiy passivlikning kuchayib borayotganligi altruistik kompetensiyani shakllantirishga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda.

Ta'lim jarayonida altruistik kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositalaridan biri interfaol metodlar hisoblanadi. Interfaol metodlar o'quvchilarni faol fikrlashga, hamkorlikda ishlashga, bir-birining fikrini tinglashga va muammolarni jamoaviy hal etishga o'rgatadi. "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Klaster", "Case study", "Rolli o'yin", "Debat" kabi metodlar o'quvchilarda empatiya, o'zaro yordam, bag'rikenglik va mas'uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi[5. B.98]. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar nafaqat bilim oladilar, balki ijtimoiy va axloqiy tajribalarni ham egallaydilar. Biroq hozirgi ta'lim amaliyotida altruistik kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan interfaol metodlardan foydalanish darajasi

yeterli emasligi kuzatilmoqda. Ko'plab ta'lim muassasalarida dars jarayoni hanuz an'anaviy yondashuv asosida olib borilayotgani o'quvchilarning ijtimoiy faolligi va hamkorlik ko'nikmalarining to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda[9. B.84]. Shu sababli altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash va samarali mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning asosiy gipotezasi shundan iboratki, agar ta'lim jarayonida interfaol metodlardan tizimli va maqsadli foydalanilsa, o'quvchilarda altruistik kompetensiyaning tarkibiy qismlari bo'lgan empatiya, insonparvarlik, hamkorlik, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat ko'nikmalari samarali rivojlanadi. Shuningdek, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta'lim muhiti o'quvchilarning kommunikativ faolligi va jamoaviy ishlash kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiladi.

Altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish masalasi so'nggi yillarda pedagogika, psixologiya va ta'lim texnologiyalari yo'nalishida faol tadqiq etilayotgan ilmiy mavzulardan biri hisoblanadi[11. B.65]. Zamonaviy tadqiqotlarda o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi, hamkorlikdagi ta'lim, empatiya va prosotsial xulq-atvorni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

So'nggi tadqiqotlarda Daniel Goulmanning emotsional intellekt nazariyasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Olim empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni emotsional intellektning asosiy tarkibiy qismlari sifatida baholab, interfaol ta'lim muhiti o'quvchilarda hissiy sezgirlik, bag'rikenglik va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishini ta'kidlagan[10. B.34]. Uning tadqiqotlari altruistik kompetensiyaning emotsional-intellektual asoslarini tushunishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Kerol Duekning "growth mindset" nazariyasiga oid tadqiqotlari ham o'quvchilarning ijtimoiy faolligi va hamkorlik ko'nikmalarini

rivojlanishda interfaol metodlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Duekning fikricha, o'quvchilarni qo'llab-quvvatlovchi va hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti ularda o'zaro yordam va ijobiy ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi[6. B.147]. Linda Darling-Hammond zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim konsepsiyasida ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi. U interfaol metodlar asosidagi ta'lim jarayonlari o'quvchilarning empatiya, ijtimoiy mas'uliyat va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishini ilmiy jihatdan asoslagan[14. B.35]. Endi Hargreaves va Maykl Fullanning zamonaviy ta'lim transformatsiyasiga oid tadqiqotlarida hamkorlikka asoslangan ta'lim va jamoaviy faoliyatning shaxs rivojlanishidagi o'rni yoritilgan[9. B.23]. Ular interfaol metodlar o'quvchilarda hamkorlik, o'zaro ishonch va insonparvarlik fazilatlarini rivojlantirishini qayd etadilar. So'nggi yillarda Brene Braun tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda empatiya va zaiflikni tushunish insoniy munosabatlarning muhim omili sifatida talqin qilinadi. Uning izlanishlari ta'lim jarayonida o'quvchilarda bir-birini tushunish va qo'llab-quvvatlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy tadqiqotchilar orasida Nodira Egamberdiyeva o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalarini o'rganib, interfaol metodlar yoshlarning ijtimoiy moslashuvi va kommunikativ faolligini oshirishini ta'kidlagan[8. B.46]. Uning tadqiqotlarida interfaol mashg'ulotlar orqali empatiya va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Maqsuda Bekmurodovanning ilmiy izlanishlarida talaba va o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning samaradorligi tahlil qilingan. Olim interfaol metodlar o'quvchilarning hamkorlik, bag'rikenglik va altruistik xulq-atvorini rivojlantirishda muhim vosita ekanligini qayd etadi. Shuningdek, Dilfuza Mamatkulova va Shahnoza Qurbanova kabi zamonaviy tadqiqotchilar tomonidan ijtimoiy-emotsional ta'lim va interfaol pedagogik texnologiyalar bo'yicha olib borilgan ilmiy ishlarda o'quvchilarning empatiya, tolerantlik va prosotsial kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi ilmiy tadqiqotlarda interfaol metodlarning altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi tobora ko'proq e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, hamkorlikdagi ta'lim, loyiha asosida o'qitish, treninglar, debatlar va rolli o'yinlar o'quvchilarda empatiya, insonparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro yordam ko'nikmalarini shakllantirishda samarali pedagogik vosita sifatida baholanmoqda. Shu bilan birga, mazkur yo'nalishda interfaol metodlarning amaliy mexanizmlarini takomillashtirish va ularni ta'lim jarayoniga tizimli joriy etish bo'yicha qo'shimcha ilmiy izlanishlarga ehtiyoj mavjud.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida pedagogik, psixologik hamda empirik tadqiqot usullaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot jarayoni nazariy tahlil, amaliy kuzatuv, tajriba-sinov ishlari va natijalarni statistik qayta ishlash bosqichlari asosida tashkil etildi.

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, faoliyatga asoslangan yondashuv hamda hamkorlik pedagogikasi tashkil etdi. Shuningdek, altruistik kompetensiyaning tarkibiy qismlari sifatida empatiya, insonparvarlik, hamkorlik, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat mezonlari asos qilib olindi.

Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish usulidan foydalanildi. Bunda mahalliy va xorijiy olimlarning altruizm, interfaol metodlar, ijtimoiy-emotsional ta'lim va kompetensiyaviy yondashuvga oid ilmiy ishlari o'rganildi. Jumladan, pedagogika va psixologiya yo'nalishidagi monografiyalar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar hamda xalqaro ilmiy bazalardagi tadqiqot materiallari tahlil qilindi. Tadqiqotda Scopus, Google Scholar, ResearchGate, Springer va Web of Science kabi ilmiy ma'lumot bazalaridan foydalanildi.

Empirik tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat, savolnoma va pedagogik tajriba metodlari qo'llanildi. Tadqiqot umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilari ishtirokida amalga oshirildi. Tajriba-sinov ishlari davomida o'quvchilar ikki guruhga — tajriba guruhi va nazorat guruhiga ajratildi. Tajriba guruhida altruistik kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan interfaol metodlar asosida mashg'ulotlar tashkil etildi, nazorat guruhida esa an'anaviy ta'lim usullari qo'llanildi.

Interfaol metodlar sifatida "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Case study", "Klaster", "Debat", "Rolli o'yin", "INSERT" va guruhli loyiha ishlari qo'llanildi. Mazkur metodlar orqali o'quvchilarning hamkorlik ko'nikmalari, empatiya darajasi, o'zaro yordamga tayyorligi va ijtimoiy faolligi rivojlantirildi.

Birlamchi ma'lumotlarni shakllantirish maqsadida maxsus savolnoma va diagnostik testlar ishlab chiqildi. Savolnomalarda o'quvchilarning altruistik xulq-atvori, jamoada ishlash ko'nikmalari, boshqalarga yordam berishga munosabati va empatiya darajasi o'rganildi. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdor jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarini qayta ishlashda qiyosiy tahlil, foiz ko'rsatkichlari, diagramma va statistik umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tajriba va nazorat guruhlari natijalari o'zaro taqqoslanib, interfaol metodlarning altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi aniqlandi. Statistik tahlillar natijasida tajriba guruhi o'quvchilarida empatiya, hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Tadqiqotning ishonchligini ta'minlash maqsadida olingan natijalar bir necha bosqichda tekshirildi hamda pedagogik tajriba natijalari nazariy qarashlar bilan solishtirildi. Shu asosda interfaol metodlarning altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Natijalar. Tadqiqot jarayonida altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqotda umumiy o'rta ta'lim maktabining 7–8-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. O'quvchilar tajriba guruhi va nazorat guruhiga ajratilib, tajriba guruhi bilan interfaol metodlar asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy ta'lim metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning dastlabki bosqichida o'quvchilarning altruistik kompetensiya darajasi savolnoma, kuzatish va diagnostik testlar yordamida o'rganildi. Tahlillar natijasida o'quvchilarda empatiya, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro yordam ko'rsatish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligi aniqlandi. Ayniqsa, ayrim o'quvchilarda jamoaviy ishlash va boshqalarning fikrini tinglash ko'nikmalari past darajada ekanligi kuzatildi.

Tajriba-sinov ishlari davomida "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Case study", "Rolli o'yin", "Debat" va guruhli loyiha metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minladi hamda ularning ijtimoiy-emotsional faolligini oshirdi.

Tajriba yakunida o'quvchilarning altruistik kompetensiya darajasi qayta diagnostika qilindi. Olingan natijalar tajriba guruhi o'quvchilarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuz berganligini ko'rsatdi.

1-diagramma.

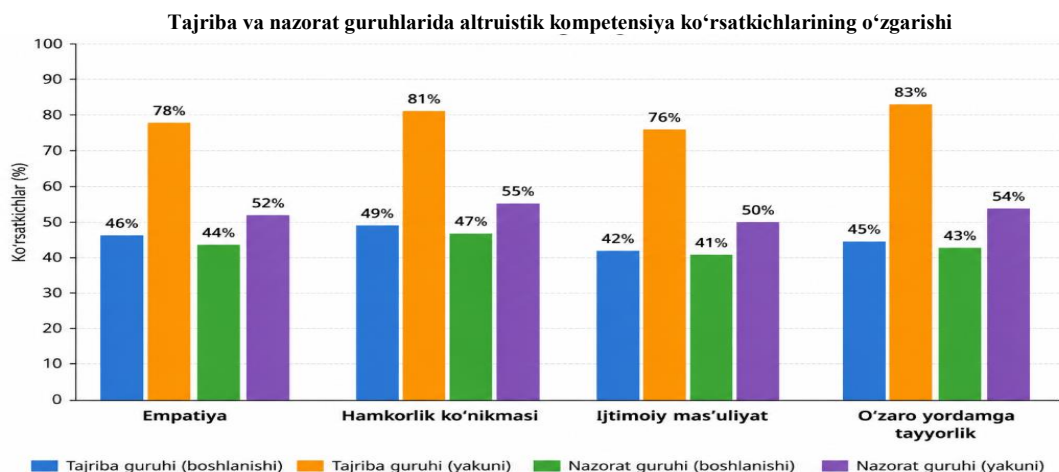

Diagramma natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar tajriba guruhi o'quvchilarida altruistik kompetensiyaning barcha tarkibiy qismlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Ayniqsa, o'zaro yordamga tayyorlik ko'rsatkichi 45 foizdan 83 foizga oshgani kuzatildi. Hamkorlik ko'nikmalari esa 49 foizdan 81 foizga yetgan.

Kuzatish natijalari ham tajriba guruhi o'quvchilarida ijobiy ijtimoiy munosabatlar shakllanganini ko'rsatdi. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar bir-birining fikrini tinglash, jamoada ishlash, muammolarni hamkorlikda hal qilish va tengdoshlariga yordam berishga ko'proq intilganliklari aniqlandi. Rolli o'yin va bahs-munozara metodlari o'quvchilarning empatiya va tolerantlik ko'nikmalarini rivojlantirishda ayniqsa samarali bo'ldi.

Tajriba jarayonida loyiha asosida o'qitish metodidan foydalanish ham yuqori natijalarni berdi. O'quvchilar tomonidan ijtimoiy loyihalar va xayriya tadbirlarining tashkil etilishi ularda ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirdi. Guruhli ishlarda o'quvchilarning o'zaro yordam va hamkorlikka asoslangan faoliyati kuchaygani kuzatildi.

Tadqiqot natijalarining statistik tahlili interfaol metodlardan foydalanish altruistik kompetensiyani rivojlantirishda an'anaviy metodlarga nisbatan samaraliroq ekanligini ko'rsatdi. Tajriba guruhi ko'rsatkichlarining o'sish dinamikasi nazorat guruhiga qaraganda sezilarli darajada yuqori bo'ldi.

Olib borilgan tajriba-sinov ishlari interfaol metodlarning o'quvchilarda empatiya, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va insonparvarlik kabi altruistik sifatarni rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi. Olingan natijalar interfaol metodlarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlari davomida o'quvchilarda empatiya, hamkorlik ko'nikmalari, ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro yordamga tayyorlik kabi altruistik sifatning sezilarli darajada rivojlangani aniqlandi. Bu esa interfaol metodlarning o'quvchilarning nafaqat bilish faoliyatiga, balki ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham kuchli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida ilgari surilgan gipoteza, ya'ni interfaol metodlardan tizimli foydalanish o'quvchilarda altruistik kompetensiyani samarali rivojlantiradi degan fikr amaliy jihatdan o'z tasdig'ini topdi. Ayniqsa, "Rolli o'yin", "Case study", "Debat", "Aqliy hujum" va loyiha asosida o'qitish metodlari o'quvchilarda empatiya, insonparvarlik va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikni namoyon etdi.

Mazkur natijalar Daniel Goulmanning emotsional intellekt nazariyasini tasdiqlaydi. Olimning fikricha, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar insonning emotsional rivojlanishida asosiy omillardan biri bo'lib, interfaol ta'lim muhiti ushbu sifatarni shakllantirish uchun qulay pedagogik sharoit yaratadi. Tadqiqot davomida ham interfaol mashg'ulotlarda o'quvchilarning hissiy sezgirliги va bir-birini tushunish darajasi sezilarli oshgani kuzatildi. Shuningdek, tadqiqot natijalari Kerol Duekning "growth mindset" konsepsiyasi bilan hamohangdir. Duek ta'kidlaganidek, qo'llab-quvvatlovchi va hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti o'quvchilarda ijobiy ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi. Tajriba davomida interfaol metodlar orqali o'quvchilarda birgalikda ishlash, xatolarni birgalikda tahlil qilish va tengdoshlariga yordam berish ko'nikmalari rivojlandi.

Linda Darling-Hammondning kompetensiyaviy ta'limga oid tadqiqotlarida ham ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishning ahamiyati alohida qayd etilgan. Ushbu tadqiqot natijalari ham interfaol metodlar o'quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida Endi Hargreaves va Maykl Fullanning hamkorlikka asoslangan ta'lim konsepsiyalariga mos natijalar kuzatildi. Ularning fikricha, zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarda jamoaviy ishlash, hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat ko'nikmalarini shakllantirishi zarur. Tadqiqot natijalari ham guruhli faoliyatlarining altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyatini tasdiqladi.

Brene Braunning empatiya va insoniy munosabatlarga oid qarashlari ham tadqiqot natijalari bilan mos keladi. Braun empatiya insonlar o'rtasidagi ishonch va qo'llab-quvvatlashning asosi ekanligini ta'kidlaydi. Tajriba davomida o'quvchilar interfaol faoliyatlar jarayonida tengdoshlariga nisbatan ko'proq e'tiborli va qo'llab-quvvatlovchi munosabatda bo'lishgani aniqlandi.

Mahalliy olimlardan Nodira Egamberdiyeva va Maqsuda Bekmurodovanning tadqiqotlari ham interfaol metodlarning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Ularning ilmiy qarashlarida o'quvchilarni hamkorlik, bag'rikenglik va

ijtimoiy faollik ruhida tarbiyalash zamonaviy ta'limning muhim vazifasi sifatida baholanadi. Tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, ayrim pedagoglarning interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha amaliy tajribasi yetarli emasligi, vaqtni samarali taqsimlashdagi qiyinchiliklar va ayrim o'quvchilarning dastlab passiv ishtiroki kuzatildi. Bu esa interfaol metodlarni samarali joriy etishda pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur tadqiqot asosida yangi pedagogik yondashuv sifatida "ijtimoiy-emotsional interfaol ta'lim modeli"ni taklif qilish mumkin. Ushbu model interfaol metodlar orqali o'quvchilarda empatiya, hamkorlik, insonparvarlik va ijtimoiy mas'uliyatni tizimli rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u dars va sinfdan tashqari faoliyatlar integratsiyasiga asoslanadi.

Tadqiqot natijalari interfaol metodlarning altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligini ilmiy va amaliy jihatdan tasdiqladi. Olingan natijalar interfaol metodlarni ta'lim tizimiga keng joriy etish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Kelgusida mazkur yo'nalishda raqamli interfaol texnologiyalar va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim platformalarining altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlarini o'rganish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ularni ma'naviy barkamol, ijtimoiy faol va insonparvar shaxs sifatida tarbiyalash muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, altruistik kompetensiyani rivojlantirish masalasi bugungi kunda alohida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Altruistik kompetensiya o'quvchilarning boshqalarga yordam bera olish, empatiya bildirish, hamkorlik qilish, ijtimoiy mas'uliyatni his etish va jamiyat manfaatlarini qadrlash kabi muhim fazilatlarini shakllantiradi. Mazkur kompetensiya yoshlarning sog'lom ijtimoiy munosabatlarni yo'lga qo'yishi, jamoada samarali faoliyat olib borishi va ma'naviy yetuk shaxs sifatida shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlardan foydalanish altruistik kompetensiyani rivojlantirishning samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchilar faol ishtirok etib, o'zaro hamkorlik qilish, fikr almashish, bir-birini tinglash va muammolarni jamoaviy hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada ularda empatiya, bag'rikenglik, insonparvarlik, kommunikativlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi sifatlar rivojlanadi.

Tajriba-sinov ishlari davomida "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Case study", "Rolli o'yin", "Debat" va loyiha asosida o'qitish metodlari altruistik kompetensiyaning tarkibiy qismlarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatgani aniqlandi. Ayniqsa, guruhli faoliyatlar o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini mustahkamlab, o'zaro yordam va hamkorlik munosabatlarni rivojlantirdi. Rolli o'yin va muammoli vaziyatlarga asoslangan metodlar esa o'quvchilarning boshqalarning his-tuyg'ularini tushunishi hamda empatiya ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari asosida interfaol metodlar o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini kuchaytirish bilan birga ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ham xizmat qilishi aniqlandi. Bu esa interfaol metodlarni nafaqat dars jarayonida, balki sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatlarda ham keng qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Xususan, volontyorlik faoliyatlari, ijtimoiy loyihalar, debat klublari va jamoaviy tadbirlar altruistik kompetensiyani shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, pedagoglarning interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha metodik tayyorgarligi yetarli emasligi, vaqt taqsimotidagi qiyinchiliklar hamda ayrim o'quvchilarning dastlab passiv ishtiroki kuzatildi. Shu sababli pedagoglarning innovatsion pedagogik texnologiyalar bo'yicha kasbiy kompetensiyasini oshirish, interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha amaliy treninglar tashkil etish va ta'lim jarayonini zamonaviy metodik asosda tashkil qilish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqot asosida altruistik kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik modeli sifatida ijtimoiy-emotsional interfaol ta'lim yondashuvini taklif qilish mumkin. Ushbu yondashuv o'quvchilarda empatiya, hamkorlik, insonparvarlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi sifatarni tizimli ravishda rivojlantirishga yo'naltiriladi. Bunday yondashuv zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim talablariga mos bo'lib, yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, olib borilgan tadqiqot altruistik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanishning ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan samarali ekanligini tasdiqladi. Olingan natijalar ta'lim tizimida interfaol metodlarni keng joriy etish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy, ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Kelgusida mazkur yo'nalishda raqamli pedagogik texnologiyalar, sun'iy intellekt asosidagi interfaol platformalar

va ijtimoiy-emotsional ta'lim dasturlarining altruistik kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlarini o'rganish muhim ilmiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-son Qarori.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 23-sentabr 2020-yil.
4. Albert Bandura. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
5. Brene Braun. Braun, B. (2012). *Daring greatly: How the courage to be vulnerable transforms the way we live, love, parent, and lead*. New York: Gotham Books.
6. Kerol Duek. Duek, K. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.
7. John Dewey. Dewey, J. (1916). *Democracy and education*. New York: Macmillan.
8. Nodira Egamberdiyeva. Egamberdiyeva, N. (2021). Ma'naviy-axloqiy tarbiya asoslari. *Pedagogik ta'lim*, 4(2), 45–52.
9. Maykl Fullan. Fullan, M. (2014). *The principal: Three keys to maximizing impact*. San Francisco: Jossey-Bass.
10. Daniel Goulman. Goulman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
11. Endi Hargreaves., & Maykl Fullan. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York: Teachers College Press.
12. Ravshan Ishmuhammedov. Ishmuhammedov, R. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalar. *Zamonaviy ta'lim*, 6(1), 33–41.
13. David Johnson., & Roger Johnson. Johnson, D., & Johnson, R. (1989). *Cooperation and competition: Theory and research*. Minnesota: Interaction Book Company.
14. Linda Darling-Hammond. Darling-Hammond, L. (2017). *Empowered educators: How high-performing systems shape teaching quality around the world*. San Francisco: Jossey-Bass.
15. Maqsuda Bekmurodova. Bekmurodova, M. (2020). Yoshlar ma'naviy tarbiyasining pedagogik asoslari. *Pedagogika va psixologiya*, 3(1), 67–74.
16. Carl Rogers. Rogers, C. (1969). *Freedom to learn*. Columbus: Merrill Publishing.
17. Robert Slavin. Slavin, R. (1995). *Cooperative learning: Theory, research and practice*. Boston: Allyn & Bacon.
18. Lev Vigotskiy. Vigotskiy, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
19. Qozoqboy Yo'ldoshev. Yo'ldoshev, Q. (2020). Ta'lim va tarbiya nazariyasi. *Xalq ta'limi*, 5(3), 21–29.